

RINGERIKE.

RVE

RINGERIKE

1945-46

UTGITT AV

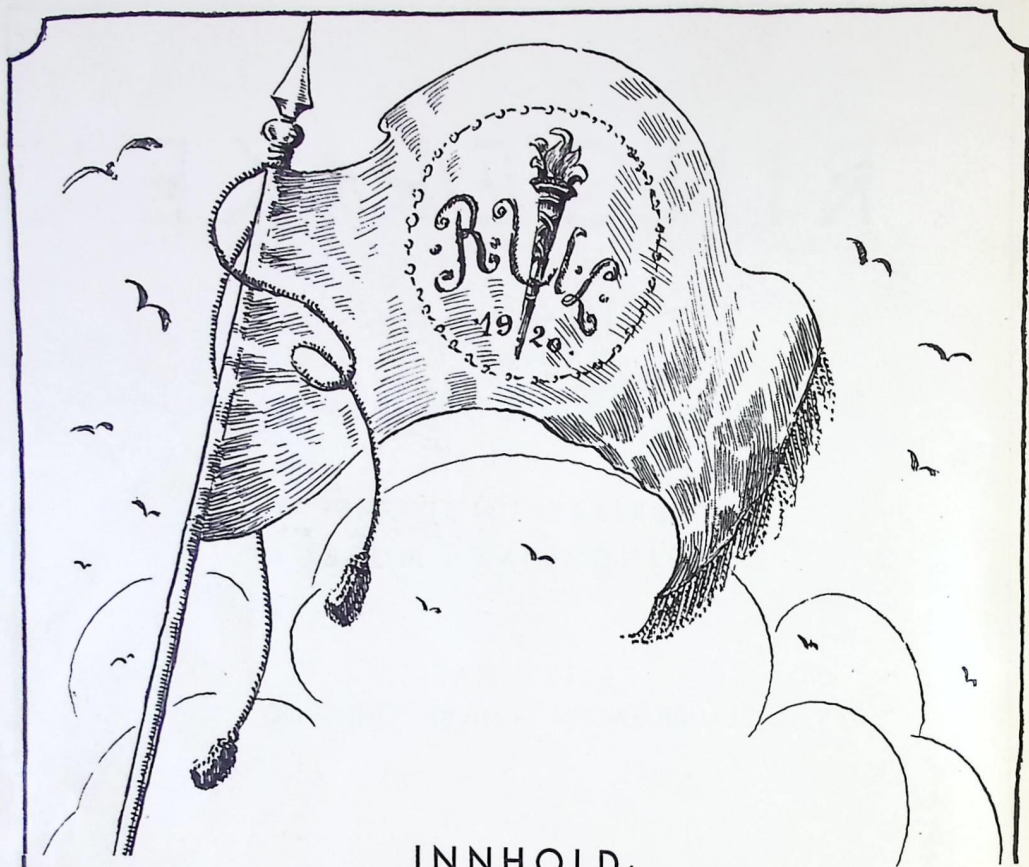
RINGERIKES UNGDOMSLAG
OG RINGERIKES MUSEUM

VED

ELLEN HALS
OLA BRÆNDEN — HANS JOHNSRUD

SNORRE BOKTRYKKERI
OSLO 1945

INNHold:

De som gikk foran	Side	3
Krigens ofre fra Ringerike.....	»	4
Haugsbygda brenner.....	»	9
Notater om krigshendinger i Vegårdsfjeringen april 1940.....	»	10
Juleforberedelser i gamle dager	»	13
Theodor Caspari på Sundvollen 1943	»	14
Fra far til sønn i 250 år.....	»	16
Livøre	»	18
Fra høst til høst 1940—1945	»	20
Opphavet til navnet Hønefoss	»	22
Allergden forteller om Svarteboka og tysker- kålen	»	23

De som gikk foran.

Her minnes vi våre brødre,
De som ikke ble med oss
inn i det lovede land.

De gikk foran i striden,
De hørte kallet og fulgte det
uten å nøle.
Da landet løftet sitt åsyn på dem
og spurte: Er du min sønn?
da skrev de svaret
med blod.

Små og navnløse
var mange av dem,
men i prøven vokste de
og fikk fakler å bære.
Ja tente stjerner
som alltid vil lyse
over slektens tog.

De var ikke helter av jern.
De kjente frykten
og angsten,
men også det som var større:
Plikten og trofastheten.
Hjertene deres var ikke delte,
men hele og varme til siste slag.

Slik tar landet dem tilbake,
for dette er fedrelandet
og krever de beste blant oss:
De rankeste — de edleste.
Vår frihet og fred er betalt ved dem.
De synte oss veien inn
i framtiden.

Slik skal de leve videre med oss
i vårt håp, i vår tro,
i våre gjerninger.
Og når vi atter prøves
vil de på ny tenne sine fakler
og gå foran
mot det lovede land.

ELLING M. SOLHEIM

Krigens ofre fra Ringerike.

Offiserer og soldater fra hær, marine og flyvåpen.

Ole Bakken, matros, Grøn-
voldsmoen, Hen. F. 19-5-
01, d. 27-8-41. Krigsforlist
med M/S «Segundo» på
reise Liverpool—Curacao.

Oscar Johan Engen, ekspe-
ditør, Hønefoss. F. 2-9-17,
d. 27-4-40. Soldat, falt ved
Follebu i Østre Gausdal.

Einar Engebretsen Bøns-
nes, småbruker, Røyse.
F. 13-7-08, d. 23-4-40. Sol-
dat. Buss med 16 mann
sprang i luften i Østre
Gausdal.

Kristoffer Fossen, kontor-
assistent, Benterud, Høne-
foss. F. 16-2-08, d. 14-4-40.
Sanitetssoldat. Skutt av
tyskerne mens han hjalp
en såret fiende på Ny-
moen, Hen.

Peder Fossen, lagerarbeid-
er, Begna pr. Hønefoss.
F. 24-11-10, d. 14-4-40.
Sanitetssoldat. Skutt på
Nymoen, Hen.

Erling Gustav Hamar,
kvartermester, Hønefoss.
F. 10-2-19, d. 6-6-44. Kvar-
termester på jageren
«Svenner». Torpedert i
Kanalen på D.dagen

Arvid Hansen, politisol-
dat, Hønefoss. F. 25-2-24,
d. 25-1-45. Død ved ulyk-
kestilfelle under patrol-
jering i Sverige.

Tord Høivik, flyverløytn-
ant, Hønefoss. F. 15-6-15,
d. 30-4-40. Falt på Setnes-
moen under bombeangrep.

Henrik Martinsen Håken-
stad, småbruker, Norder-
hov. F. 26-6-08, d. 21-4-40.
Soldat. Falt ved Haug
kirke i Vardal.

Einar Kristian Johnsrud,
skogsarbeider, Sokna. F.
6-12-07, d. 9-4-40. Soldat.
Falt på Horten.

Borgar Knudsen, fenrik,
Ullerål pr. Hønefoss. F.
25-5-21, d. 11-2-45. Flyver
i det norske flyvåpen, var
med i kampene gjennom
Frankrike, Belgia, Hol-
land. Meldt savnet etter et
flyangrep over Holland.

Arne Kristian Kristiansen,
skogsarbeider, Hval. F.
4-6-18, d. 23-4-40. Soldat.
Buss med 16 mann sprang
i luften i Østre Gausdal.

Fortsatt. Offiserer og soldater fra hær, marine og flyvåpen.

Karl Kristen, hvalfanger, maskinmann i d. n. marine Norderhov. F. 23-6-10, d. 4-1-43. Gikk ned i Atlanterhavet med patruljefartøyet «Boðø».

Kolbjørn Kværum, ser-sjant, Haugsbygd. F. 2-9-16, d. 16-4-40. Nestkommandør ved Sambands-troppen. Falt ved Smeden i Haugsbyd.

Nils P. Lien, hotellgutt, Hønefoss. F. 11-6-17, d. 11-4-40. Soldat. Falt ved Skui i Bærum.

Dømt til døden og henrettet.

Andreas Dølerud, politi-konstabel, Hen. F. 27-1-19, d. 30-4-42. Arrestert ved Ålesund. Dømt til døden og henrettet på Trandum.

Kåre Krabbe Filseth, redaktør, Hønefoss. F. 24-4-01, d. 19-9-44. Skutt under untagelsestilstanden i Hønefoss.

Reinhart Halvorsen, sek-retær i Samorganisasjo-nen, Eikli pr. Hønefoss. F. 17-1-97, d. 5-9-44. Ar-restert 7-6-44. Skutt på Trandum.

Reidar Hansen, skogsar-beider, Vågård, Hen. F. 22-1-21, d. 5-9-44. Ar-restert 9-6-44. Skutt på Trandum.

Håvard Arvesen Høelseth, disponent, Hønefoss. F. 2-3-02, d. 19-9-44. Skutt i kjelleren i sin heim under untagelsestilstanden i Hønefoss.

Georg Jenserud, gårdsar-beider, Haugsbygd. F. 21-9-20, d. 5-9-44. Arrestert 7-6-44. Skutt på Trandum.

Johan Karelius Moen, sal-maker, Hval. F. 2-3-20, d. 5-9-44. Arrestert 9-6-44. Skutt på Trandum.

Jesper Kjell Næss, skog-eier, Nes i Ådal. F. 11-2-17, d. 30-4-42. Arrestert i Ålesund under forsøk på flukt til England. Dømt til døden og skutt på Trandum.

Og Oskar Blåflåt.

Fortsatt. Dømt til døden og henrettet.

Helge Olsen, fyrbøteraspirant, Viul. F. 27-6-17, d. 5-9-44. Arrestert 9-6-44. Skutt på Trandum.

Hans Pedersen, bilreparatør, Dalsbråten pr. Hønefoss. F. 14-7-14, d. 9-2-45. Arrestert 7-6-44. Dømt til døden og skutt på Akershus. Antagelig senket i Oslofjorden.

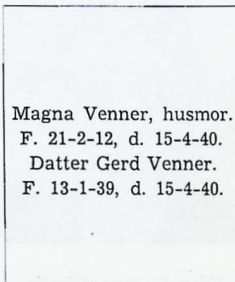
Andre Sivile.

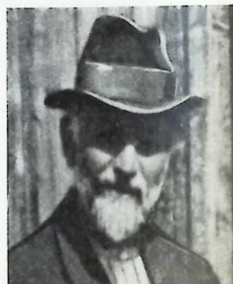
Mathea Andreassen, Sætrang, husholderske, Haugsbygd. F. 16-10-75, d. 14-4-40. Død av sjokk under slaget i Haugsbygd.

Herman Adolf Venner, sjåfør, Haugsbygd. F. 5-9-14, d. 15-4-40. Skutt og brent under kampene i Haugsbygd sammen med sin hustru og datter.

Magna Venner, husmor. F. 21-2-12, d. 15-4-40. Datter Gerd Venner. F. 13-1-39, d. 15-4-40.

Johan Martinus Rognrud, gårdbruker, Haugsbygd. F. 28-6-59, d. 15-4-40. Skutt i sin heim under kampene i Haugsbygd.

Lars Larsen, musiker, Haugsbygd. F. 24-6-18, d. 15-4-40. Skutt i sin heim under kampene i Haugsbygd.

Oscar Heyerdahl, kemner, Hønefoss. F. 16-3-83, d. 15-4-40. Drept på Sætrang under kampene i Haugsbygd.

Anders Hagen, sjåfør, Haugsbygd. F. 7-2-04, d. 15-4-40. Skutt under kampene i Haugsbygd.

Edvard Andersen Hagen, snekker, Haugsbygd. F. 18-8-73, d. 15-4-40. Skutt i sitt kjøkken under kampene i Haugsbygd.

Fortsatt. Andre sivile.

Thor Moen, gårdsarbeider, Somdalen, Hen. F. 15-5-08, d. 15-4-40. Skutt av tyskerne sammen med gårdens øvrige mannfolk.

Einar Andreas Holst, verkstedlærling, Somdalen, Hen. F. 13-4-24, d. 15-4-40. Skutt av tyskerne sammen med gårdens øvrige mannfolk.

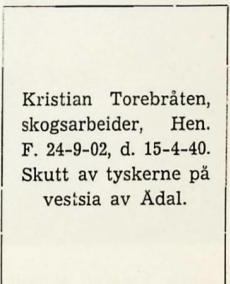
Per Holst, skolegutt, Somdalen, Hen. F. 16-5-25, d. 15-4-40. Skutt sammen med gårdens øvrige mannfolk.

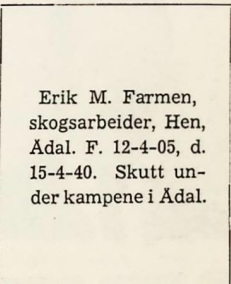
Kristian Hval, gårdbruker, Somdalen, Hen. F. 20-3-94, d. 15-4-40. Skutt sammen med gårdens øvrige mannfolk.

Olav Lorentz Sødal, stud. jur., sekretær i Boligbanken, Eikli pr. Hønefoss. F. 14-1-09, d. 15-4-40. Drept av en tysk håndgranat ved Hallingby i Adal.

Kristian Torebråten, skogsarbeider, Hen. F. 24-9-02, d. 15-4-40. Skutt av tyskerne på vesisia av Adal.

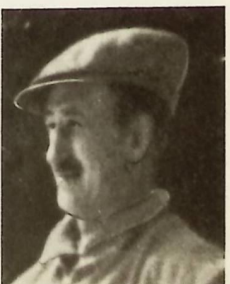
Erik M. Farmen, skogsarbeider, Hen. Adal. F. 12-4-05, d. 15-4-40. Skutt under kampene i Adal.

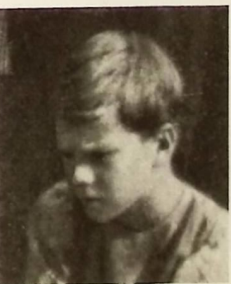
Kristian Røholt, skog- og elvarbeider, Hen. F. 31-10-99, d. 16-4-40. Skutt da han skulle hente vann.

Gustav Edvart Klekken, gårbruker, Haugsbygd. F. 11-9-60, d. 16-4-40. Skutt i sin heim under kampene i Haugsbygd.

Thorvald Hurum, gårdsbestyrer, Haugsbygd. F. 7-1-92, d. 16-4-40. Skutt under kampene i Haugsbygd.

Åsta Nordstrand, Hønefoss. F. 26-2-24, d. 16-4-40. Skutt under kampene i Haugsbygd.

Arne Ingolf Nordstrand, musiker, Hønefoss. F. 14-7-19, d. 16-4-40. Skutt under kampene i Haugsbygd.

Fortsatt. Andre sivile.

Hans E. Hurum, gårdbruker, Norderhov. F. 8-12-95, d. 16-4-40. Skutt på Gullerud.

Alfred Lyseng, sjåfør, Norderhov. F. 12-11-18, d. 22-3-43. Skutt på Gihlebakken av en beruset tysk offiser.

Ivar Hafslund Mottré, salgsassistent, Helgesbråten, Hønefoss. F. 11-3-19, d. 21-5-44. Drept ved spregning av A.T.kontor i Wergelandsveien 3, Oslo.

Anders Georg Hallum, transportarbeider, Heradsbygda, Hønefoss. F. 13-7-22, d. 19-9-44. Skutt ved Veien under unntagelsestilstanden i Hønefoss.

Reidar Heieren, snekker, Veienmoen pr. Hønefoss. F. 11-12-16, d. 21-9-44. Var med i Hjemmestyrkene, ble skutt i Soknedalen.

Nils Knudsen, reparatør, Veienmoen. F. 8-3-84, d. 19-9-44. Skutt av tyskerne under rassiaen i Hønefoss-distriktet.

Lauritz Vosgraff Helseth, kontorist, Hønefoss. F. 14-9-06, d. 3-11-44. Arrestert 19-9-44, død på Grini.

Jakob Scharff, fiolinist, Hønefoss. F. 26-10-10. Arrestert under jøderassiaen. Hele familien død i Tyskland. Far: Alexander Scharff, søsken: Jessy og Hermann, ektepar: Julius og Lisa Scharff og deres barn: Bjørn og Idar. Døde i tysk konsentrasjonsleir.

Anton Martinsen, skogsarbeider, Norderhov. F. 13-9-05, d. 27-10-44. Arrestert 26-6-44, satt først på Grini, seinere sendt til Bardufoss fangeleir, død i Tromsø.

Ola Brænden. En glad gutt, Norderhov. F. 26-3-31, d. 20-10-44. Drept av tysk råkjører ved Vaker.

Haugsbygda brenner.

Mitraljøsene hadde hostet den lange, snøtunge dag.

Guttene våre var gått i stilling — det raste et slag.

Nå mørknet det tett og stille.

Over de snøbare marker la snøen sitt hvite lag.

Vi sto i den voksende natten med såre, forskremte sinn.

Larmen der ute avtok — nå sovnet den langsomt inn.

Vi hørte hverandres hjerter.

Da steig over svarte åser et selsomt, flakkende skimm.

Det vokste, det bredte seg grådig — et blodig gapende sår.

Himlen dørret av hete over den frysende vår.

Da klaget en kvinnestemme:

«Frå Haugsbygda ljøsken kommer! Der brenner det gård ved gård.

Så ble det stille i grenden. Litt øus av snøen som falt.

Tankene sto i flóker — vi kjente hva stunden gjaldt.

Tenkte på skyldfolk og venner,

på gårder og trær vi elsket — nå var det så nær oss alt.

Gamle ærverdige Klekken bak kronenes grønne hang,

med minner fra svunne tider og «Kandidaten» som sprang

så lettbenet på skreppesferden.

Nå blusset de blanke ruter, vemodig — for siste gang.

Solglade, vene Haugsbygd — nå var den i dødens makt.

Dette var første timen på frihetens nattevakt.

Det var ingen dag i vente.

Himmel og jord sto stumme. Var ordet, det siste, sagt?

Slik sto vi, med rådløs smerte, i landets veldige favn

og brente i våre hjerter for evig dyrets navn.

De døde har sovet lenge —

De som stupte i striden, men reddet vårt flagg i havn.

ELLING M. SOLHEIM

NOTATER OM KRIGSHENDINGER I VEGÅRDSFJERDINGEN APRIL 1940

Klokka 1/26, 9. april, vekkes vi av motordur i lufta. Skodda henger lågt over Steinsfjorden. Flygemaskinen durer fram og tilbake over skodda. Plutselig skjærer et fly gjennom skoddelaget.

Widerø hadde i 14 dager hatt flygeskole med finske flygeelever her, så vi var vant med motordur. Min 8 år gamle sønn er vakna og ser flyet. «Slikt fly har jeg ikke sett før», ropte han. Han opp og i klærne og var ute på isen før vi visste ordet av det.

Ny motordur i lufta.

Vi hadde liksom bange anelser, men enda trudde vi det var fly som tilhørte flygeskolen, og at det var finnene som var tidlig på'n.

Så skjærer neste fly gjennom skodda, og så nok ett. Dette var noe mistenkelig. Flyene gjønte seg inne i vikene, så langt oppe i granskogen som mulig.

Smågutten traff en av flygerne ute på isen som bad ham å springe bort til Skjørvoelandsletta og se hvilket nummer det flyet hadde som hadde landet der. Han kom tilbake og meldte at det var nr. 375. Flygeren ga ham 17 øre og sa til ham at nå kunne han gå heim og si at det var krig. Han var den første i Vegårdsfjordingen som fikk beskjed om krigen.

Radiceen ble slått på, og kl. 7 kom den fryktelige meldingen at de viktigste byer i landet var besatt.

Snart forsvant skodda, og det ble tindrende klart med sol fra klar himmel. Det kom flere fly.

Finnene som var innkvartert på Østby, kom hurtig ned til fjorden. De hadde nok ikke ventet slik tilvekst av fly.

To Custer-fly kom i følge. Det ene, ført av løytnant Krohn, bar tydelige merker etter kamp, gjenomhola som det var av kuler både foran og bak og på begge sidene av føreren. Han hadde vært utover Oslofjorden og hadde skutt ned sikkert ett tysk fly.

Folk gikk som de var svimeslått. De visste ikke hva de skulle ta seg til. Rundt fjorden lå det fly, kjørt inn mot stranda og så langt opp mot skogen som mulig. I alt var det ca. 30 fly som gjønte seg her. I telefonsentralen og på Lund ble det opprettet et helt hovedkvarter med kaptein Reistad som sjef. Vi traff andre kjenninger som Omholt-Jensen og andre.

Widerøes fly forsvant nordover.

Utover dagen kom tyske speiderfly, og det ble gitt ordre til dekning. Vi venter spent på om det

vil bli noen bombing. Var flyene oppdaget? Enkelte steder lå de like kloss opp til bebyggelsen.

De eneste som tok det med ro var finnene. De nikket liksom gjenkjennende til fiendefly. De var kjent med det fra sitt eget heimland.

Ut på dagen kom et stort Caproni-fly og tre fokkere fra Sola. Da de ble oppdaget, var man sikre på at de var tyske, og vi fryktet bombing. Gleden ble stor da vi så de norske farger, og flyene landet. Det første flygerne bad om, var å få kjøpt tannbørste, sigaretter og sjokolade. De fleste hadde ikke sovet siste døgn og ikke smakt mat.

Utover ettermiddagen og kvelden forsvant så flyene ett etter ett nordover. Steinsfjorden, som for en dag antagelig var Norges største flyplass, var atter en fredet plett.

Ved 5—6-tia om kvelden får vi se mot Modumsåsen 3 store flygemaskiner. Det ene skytes i brann og styrter ned i flammer. De to andre forsvinner sør-østover. Fra skogen sees mørke røykmasser og flere lysninger av eksplosjoner. Oppe i lufta, over der flyet styrta ned, ser vi en intenst lysende stjerne som langsomt daler nedover for så å slokne.

Det var det første vi så av krigens gru. Vi var sikre på at det var et norsk fly som var skutt ned, men seinere fikk vi greie på at det var et engelsk bombe-fly.

Enkelte evakuerte tar til å komme fra Oslo.

Dette var den første krigsdag.

Onsdag 10. april.

De vernepliktige følger mobiliseringsordren og melder seg til tjeneste på Hvalsmoen og Helgelandsmoen, men det var forvirring. Gutta kom heim igjen og dro avgårde neste dag. De fleste kom igjen. Det var ikke greie på noen ting. En stadig strøm av tyske fly var på vei nordover. Fra Oslo øker strømmen av flyktninger. Om kvelden var det en eneste rekke av lys fra bilenes lyskastere på veien mellom Sundvollen og Vik.

Torsdag 11. april.

Skolen innstilles, og de første evakuerte innlosjeres.

Hvalsmoen og Helgelandsmoen bombes. Tjukke røykskyer viser at flyene har nådd sitt mål. Stadig flere flyktninger kommer. Bygdas befolkning er

flerdoblet. Folk langs riksveien i Norderhov evakuerer hit eller til hytter på skogen.

De vildeste rykter svirrer. Ved Lund sitter to svartsmuskete karer og studerer karter og spør folk ut. Man blir mistenkelig. Dette må være spioner. Bilen er A-bil, merket C. D. Politiet blir varslet. Lensmannen kjører opp og arresterer karene. Det viser seg at de var fra den russiske legasjon og hadde russiske diplomatpass. Seinere ble den bilen i lengre tid etterlyst i kringkastingen. Man har inntrykk av at det er blitt noe orden i mobiliseringen. Hestene avleveres. Det feltes nok mangen en tåre da Blakken eller Bron dro i krigen. Enkelte norske soldater drar gjennom bygda. Vi får melding om kamper på Sollihøgda.

Fredag 12. april.

Ut på dagen fredag har en tysk soldat forvillet seg ned på Steinsfjorden. Det var en sanitetssoldat. Han blir tatt til fange av noen maskingeværposter som var plasert for å ta imot tyskerne i tilfelle de kom isen.

I Hønefoss var det gitt ordre til hel evakuering, og strømmen av flyktninger øket. De fleste ble sendt til skolen, men der var det snart fullt, og så måtte man se å få plasert dem på de forskjellige steder. På skolen lå det 45 stykker, vesentlig kvinner og barn, ellers ble de plasert hvor det var golv-plass ledig. Og det gikk bra. Alle fikk tak over hodet. Alle var så hjelpsomme, og alle var glad for at de fikk et sted å være.

Ute på Sundvollen står datter til lektor Ruud. Hun kan ikke komme noen vei, og så venter hun sin nedkomst. Inspektør Vråmann og jeg tar bilen og kjører isen. Hun blir kjørt til Skjervold. Dagen etter kommer en velskapt gutt.

På skolen, hvor så mange er samlet, er det stor nervøsitet, og det minste kunne bli årsak til panikk. Vi ble da enig om å ordne med vakthold, slik at de kunne legge seg trygt og sove til vakt meldte fra. Inspektør Vråmann og jeg tok første tårn. Det var stummende mørkt, og ved 11-tia om kvelden sto vi og så utover isen. Med ett lyser himmelen opp. Næne sekunder etter kommer braket. Sundvollbrua er sprengt. Vindusrutene klirra, og i alle vinduer sto de forskrekka og venta på å få beskjed. Vi beroliget dem med at det var Skaret som var sprengt, tyskerne var sikkert stoppa der. Lyset var tatt fra kraftverket. 5 studenter kom i mørket fra Oslo. De hadde gått over Nordmarka. Nå ville de melde seg frivillig i hæren. Nå måtte de skaffes mat og ksj. Noe mer hendte ikke den natta.

Lørdag 13. april.

Om morgenen blir studentene sendt avgårde med lastebil sammen med 3 tsjekkere. En del som nettopp var kommet fra Finnland, var også med.

Enkeltvis og i flokker kommer unge gutter som har rømt over Nordmarka fra Oslo. Fra Hønefoss kom det melding om at butikker var plyndra og at pøbelen herja.

Det var veldig flytrafikk, og man speidet engstelig etter de svarte fuglene. Enkelte norske soldater som hadde vært med i Bærum eller på Sollihøgda, passerte bygda.

Om ettermiddagen hørtes mitraljøskenitring ved Sundvollen. Tyskerne er der. Seinere fortsatte kampen ved Rudshøgda. Et fly viste seg lågt over fjorden, og i retning av Vik tok det til å brenne. Det var Syver Bilis hus som var bombet. Om kvelden ble det arbeidet i lys fra lyskastere for å utbedre Sundvollbrua. Tyskerne prøvde å komme fram østia gjennom Vegårdsfjeringen, men ved utbedringsarbeidene som hadde pågått i lengre tid, var veien uframkommelig, sjøl for tyskerne. De var imidlertid helt framme ved Elvika og tok geværer fra private.

Den som gikk vakt, skremte nesten vettet av alle på skolen, idet han kom og meldte ved 21.30-tia: «Tyskerne kommer fjorden». Vill forvirring. Ved nærmere ettersyn viste det seg at da bilene passerte Rudsberget, så det ut som de kom fjorden. Det var heldigvis blind alarm. Vakta måtte få avløsning. Ved 10-tia hørtes skyting og en så lysning av lysbomber som eksploderte i retning av Norderhov kirke. Ett og annet projektil slo an mot fjell her. Folk i Vegårdsfjeringen evakuerte til skogs.

De som gikk vakt om natta, stummende mørkt som det var, ble skremt av et enslig skudd like i nærheten. Seinere viste det seg at det var en norsk vaktpost i Blokkebakken (Sandvika) som hadde skutt en annen norsk vakt som ikke hadde stoppet på anrop. Den sårede, som var fra Lier, hadde fått ett skudd gjennom magen, ble brakt inn til Håkon Utvedt. Søndag morgen ble han sendt til lasarettet på Njardarhov og videre på sjukehuset. Man hadde håp om at han skulle greie det

Søndag 14. april.

Kl. 5.30 rykker tyskerne inn i Hønefoss. Her i Åsa er dagen forholdsvis rolig. Det som setter sitt preg på trafikken, er alle de forbitrede guttene som har rømt over Nordmarka fra Oslo for å melde seg i den norske hær. Folk fra Norderhov kommer og forteller om kampen ved Norderhov.

Mandag 15. april.

Kraftig snøstorm, Petter Paulsrud og jeg måtte gå til Sigvart Bili på Hurum for å høre hvordan det sto til hos Syver. Gjennom stormen høres knitring av mitraljøsene og dumpe smell av større skyts fra slaget i Haugsbygd. Mens vi har vært i Hole, har en flokk «franktirører» fra Oslo kommet til skolen med en som var blitt sinnssyk. Han hogg tollekniven i trestammene og trodde det var tyskere. Vi skulle ta oss av ham. Nå var jeg imidlertid borte, og på skolen, hvor det var fullt av kvinner og barn, kunne han ikke være. En behjertet mann fikk da lånt bilen til Håkenrud og kjørte først til Njardarhov og sia til Bærum sjukehus med ham.

Det kommer oppslag om at for hver tysker som blir skutt, skytes 10 sivile.

Seint om ettermiddagen får folk en ordentlig skrekk i livet. Det ble meldt: «Tyskerne kommer!»

En lastebil med maskingevær på taket og med tyske soldater kommer farende gjennom bygda. Like etter kommer blant flere biler en bil fra Oslo politi. Folk styrtet i kjelleren eller dro til skogs. Etter et par timers forløp dro tyskerne tilbake. Intet skjedde. Jeg tok meg en tur til kraftstasjonen for å høre hva det var. På veien møtte jeg laushester fra Haugsbygd. På kraftstasjonen fortalte de at det var biskop Berggrav som hadde vært på Stubdal for å overtale franktirører.

Været hadde letnet en del. Haugsbygd brenner. Det lyser rødt, og store røykmasser velter opp fra bygda.

Gårdbruker Holemark kommer og tilbyr oss melk hvis vi vil hente den på Hesselberg.

Tirsdag 16. april.

Uværet raser videre. Jeg skal til Hesselberg for å hente mjølk. Da jeg kommer til Bakåsen, ser jeg tyske soldater storme fram bak uthusene på Hesselberg, over jordene til Gagnum, Vaker og Gullerud under stadig skyting. Med ett stiger det opp store røykmasser. Enten må det være på Kullerud eller i Brådalen. Det var nytteløst å komme fram.

Ved 2-tia bilte jeg framover og kjørte ned til kirken. På veien gikk tyske patruljer, men vi fikk passere. Kirken var stygt medfart, praktisk talt ikke ei hel rute igjen. Døra var sprengt, og rundt alteret fullt av kulehull. Gravkapellet var det gått verst utover. Dørene slengt av og alt hulter til bulter inne. Under et pledd på en benk stikker et par beksønstøvler fram. Jeg tar av pleddet, og på en seddel står det: «Funnet i kjøkkengangen på Gullerud kl. 12,30.» Det var naboen heime. Jeg var jo da spent på hvordan det sto til heime på Kullerud.

På Kirkeskolen hadde tyskerne opprettet kvarter. Jeg kom omsider inn der, og jeg spurte om jeg kunne få komme opp til Kullerud. På veggen hang skolekartet over Hønefoss med omland, og det brukte tyskerne flittig. Den tyske offiseren svarte at jeg måtte gå på eget ansvar. Jeg fortalte at naboen lå på kapellet. «Ja, das war ein Unglück», svarte han. Mens vi prater, kommer det melding om at veien er klar for «fiender». Jeg får da lov å kjøre. På Lissetta lå det flere havarerte og ødelagte biler. Det var uthusene på Brådalen som hadde brent. På Kullerud visste de enda ikke at Hans Hurum var drept. Tanks var på vei oppover. Vi som så det, ante at slaget var tapt for nordmennene ved Klekken. Om ettermiddagen er nordmennenes motstand brutt, og onsdag står tyskerne ved Jevnaker. En masse flyktninger fra Haugsbygd som hadde mistet alt de eide, holdt til på hytter på skogen. En del kom seg over til Vegårdsfjeringen. Et stort trafikfly falt ned ved Vikseter.

Onsdag 17. april.

Melk hentes på Hesselberg. Om ettermiddagen kjører 3 store biler fra Oslo politi opp på gårdsplassen på Vegård skole. Vi ble jo en del forskrekket, men de skulle hente flyktninger til Oslo. En del Oslo-folk dro heim.

En hel norsk avdeling hadde mistet forbindelsen og holdt til på skogen og manglet mat. Soldatene fikk sivile klær og skaffet det nødvendige.

Det falt etterhvert litt mer ro over sinnene. Vi fikk imidlertid nå melding om krigens frykteligste herjinger, om alle de uskyldige som var skutt, om alle falne tyskere, om alle norske som var internert o. s. v.

Lensmannen kom med ferske brød til utdeling. Det ble glede.

Om kvelden kommer et fly lågt over tretoppene og lander på Steinsfjorden. Stor oppstandelse inntil man fikk se at det var et norsk fly. Den ene av flyverne fikk låne mine beksønstøvler og ski. Han skulle over Nordmarka om natta. Den andre flygeren forsvant med maskinen lågt over tretoppene.

Fredag 19. april.

Da tyskerne rekvirerte de biler de så, torde ingen reise ut med bil. Jeg kjørte imidlertid så mye jeg kunne til Hesselberg, både for å hente mjølk og for å ekspedere flyktninger.

Lørdag 20. april.

Den første avis etter krigen, «Ring. Blad» blir delt ut på Hesselberghøgda. Det som preger trafik-

Juleforberedelser i gamle dager.

Da jeg var barn, tok enkelte juleforberedelser til alt i oktober måned. Når kornet var inne og treska, kom Halvor Hagan og laget malt. Av Halvors arbeid husker jeg ikke noe annet enn at han vøtet kornet i et stort kar og måtte passe på at spirene ikke ble for mye utsprungne. Etterpå bar han det på badstua og tørka det. Der måtte han passe på natt og dag, så det ikke ble for varmt eller for kaldt. Det syntes jeg så synd på ham for. Det var ikke bare nisse og skrømt, men mye annet følt der nede i badstua. Stakkars mann! Han var liten og svartsmusket.

Når maltet var tørka og malt, kom den ranke, staute Karen Huus og brygde ølet. Den eine dagen dynka hun maltet med vann, så det ble aldeles vått. Dette kaltes å «melte». Tidlig neste morgen kokte hun briskelåg som hun helte varm over maltet. Hun rørte så om, og dette sto og godgjorde seg mens hun

ken på Riksveien er den stadige strøm av flyktninger tilbake til Oslo. Livet kommer etterhvert i mer normal gjenge igjen.

Vegårdsfjerdingen er nærmest å betrakte som en blindtarm. Man slapp derfor her å komme direkte opp i krigshendingene, men som en fredet plett for flyktninger ble vi i høy grad berørt. De som i første rekke hidro til at det gikk så bra som det gjorde, var landhandlerne her. Hvis de ikke hadde vist et slikt framsyn, ville forsyningen blitt et problem. De to kjøpmenn i Vegårdsfjerdingen skal ha en spesiell hennør. Man skal huske at bygdas befolkning var mangedoblet med folk fra alle kanter. En hel del hadde ikke mer enn de gikk og sto i. Hyttene på Krokskogen var stuende fulle. Dertil kom alle flyktingene fra Haugsbygd som hadde måttet rømme fra alt. En hel del hadde ikke noe å kjøpe for. Forretningene i Sundvollen, Norderhov og Haugsbygd var enten stengt eller brent. Landhandlerne her holdt det gående til alle døgnets tider. Det var reint ut sagt et overmenneskelig arbeidspress. Men det underlige var at det praktisk talt ikke var mangel på noe. Det eneste de slapp opp for var gjær og smør. At de greide påkjenningen er ikke til å tru, og hvis de ikke hadde hatt slike lagre, ville vi ganske sikkert opplevd uhyggelige ting. Nå gikk det imidlertid meget bra. Alle fikk det nødvendige.

la rosten. Hun la smale vedtrær på langs og tvers i botnen på stetta så det ble ruter. Derover la hun halm. Hun kokte derpå opp maltet og briskelågen som hun slo over halmen i stetta. Når det hadde stått og trekt ei stund, tappa hun av briskelågen, som hun kokte opp igjen og slo over stetta 4 a 5 ganger. Nå kaltes det ikke briskelåg lenger, men vørter. I litt øl kokte hun så noe humle som hun slo opp i vørteren. Sia tappa hun ølet i bøtter som hun bar inn i kjøkkenet hvor det store ølkaret sto. Da det var avkjølt til passe melkevarmt, rørte mor ut ølgjæren i litt lunka øl. Hun helte det opp i det store karet, bredde et teppe over og lot det «gå» til neste dag. Gjæren som var over, skummet hun av, tørka den og gjømta den til neste brygging. (Botngjæren var ikke så god.) Ølet ble så båret på tønna i kjelleren. Der skulle det ligge i 8 dager før det ble tappa på flasker.

Aserudskomakeren (sia Karl Sonerud) kom og sydde nye sko til oss alle, tjenere og husmannsunger medrekna. Mor grudde alltid for å ha skomaker. Det var så mye bråk. Han skulle ha ei stor balje med vann til å bløyte læret i, maskiner, tran og mye annet. Rommet var nesten ikke til å få reint igjen.

Det vi gledde oss mest til, var når Kaisa (sia Lina Håkenrud) kom og sydde nye kjoler til oss jentene og klær til de minste guttene. Sønsteby (sia Ole Danielsen) sydde til far, de store guttene og tjenerne. Ofte hadde vi alt fått nye klær til den 14. november, tante Lohres fødselsdag. Den gledde vi oss til heile høsten. Den 13. kom gjerne Anders Framdal, en fin tjener som var på Lohre. Han sto med lua mellom hendene og bukket og sa: «Jeg skulle hilse fra fruene og innbyde Burud og fruene — og barna — til kaffe på Lohre i morgen kl. 1/25.» Vi sto da så spent for å høre om barna skulle være med. Og vi ble nok aldri skuffet, for både onkel og tante var glad i barn. Det var ikke ofte at barn var med bort i den tia, men desto mer gledde vi oss.

I slutten av november eller først i desember (det måtte være nymåne) kom i grålysinga om morgenen en mann med skarpe kniver og ei diger klubbe. Det var Johan Slakter. Folk slakta da mye mer enn nå. De hadde alle arbeidsfolka i kosten. Dessuten var det ingen slakterbutikker i Hønefoss slik som nå. De skulle altså ha mat heile året. På Burud slakta vi gjerne en okse, ei ku, tre digre griser,

Theodor Caspari på Sundvollen 1943.

De gamle trær! Å, hvor vi elsker dem
når sommerens vilje skjer i deres kroner,
og flyttfuglflokken hilser sine hjem
med høye jubelskrik og solvstrengtoner.
Da klart vi fatter: Deilig er vår jord
hvor mennesker og trær til sammen gror.

Det er en lykke at vårt liv er lagt
så nært og tett til allnaturens hjerte
at vi med trær og stjerner er i pakt
og kjenner samme fryd og samme smerte.
Det gjør vår vandring rik på kjærlighet.
Vi aner suset av en evighet.

Det løfter tanken over døgnets jag,
et dikt kan hende gjennom sinnet strømmer,
og så, en lykkelig og solglad dag,
vi møter h a m som tolket våre drømmer.
Som tok oss med dit alt er stort og tyst
og bad oss lytte ved naturens bryst.

Du går omkring på dette gamle sted,
du stanser, lytter til så mang en minning.
De sommerfylte kroner hvelver fred
og tvinner grønne kranser om din tinning.
Hva er de laurbær som du i k k e fikk
når våre trær kan takke med slik skikk?

Og var det laurbær som du higet mot
da du i diktet løste tungebåndet
og takket for den muld hvori din rot
fikk feste, så vårt land ble f e d r e l a n d e t ?
Du smiler visst til alle laurers pryde.
Ditt hjerte vet en større livsens fryd.

Ja større fryd forvisst, da ung og glad
du stormet inn i jotundrottens saler
og møtte Norges eget, høye kvad,
dets ånd og sjel som tidløst mot oss taler.
Og hvem forstår den glede da der sprang
et kildevell i sinnet — og ble sang?

Og landet tok imot deg som sin sønn
og ga deg rike byrder til å bære.
I diktets skapningsstund du fikk din lønn,
og hjertets troskap ble din dikterære.
Når andre sang til glade guders pris
sang du til blomsten under breens is.

Ja, det ble sang om bre og foss og ur,
om mos og lyng der viddevinden stryker.
Å — hvor det ånder rein og karsk natur,
det glitrer sol, og skodd for vinden fyker.
Og så befolklet du din diktnings vang
med dem som eventyret tok i fang.

Så fjerne år — Nå stormer tiden på
med mangt og meget som din sjel bedrøver.
Din arm er svuk, men ennå kan den slå
hvis noen hæververk mot ditt fjell forøver.
Redd vidda! roper du i bønn og bud.
Der er det fred og stillhet — der er gud.

Nå er du gammel — solen er på held,
snart livets eventyr i mulm forsvinner.
Langt borte blåner dine ungdoms fjell,
i minnets glans de som forklaret skinner.
Slik går du, mett av dager — glad og fri,
tilbake til den store harmoni.

ELLING M. SOLHEIM

Dette dikt er skrevet til Ringeriksvennen Theodor Caspari på hans 90 års dag. Elling Solheim var sammen med ham på Sundvollen. Som jøde stod Caspari på index og kunne ikke nevnes i avisen den gang.

seks sauer og et par kalver. Seinere, da hestekjøttet ble spisende, var det en hest også. Det var gjerne mange karer på gården i slaktinga. De fór fram og tilbake og vimsa. Jeg veit ikke hva de gjorde, for vi måtte aldri være ute når de slakta. Men vi

hørte grisa skreik syndig når de tok dem ut. To—tre kjerringer gjorde rein tarmer, og om kvelden kom det baljer og butter inn i bryggerhuset med det som skulle vannes. Alt kjøttet kom på staburet. Et par av jentene gnidde inn med pepper

og salt. Mor og far la i saltkaret. Det var et veldig stort kar. Alle ribbene og steikene hengte de opp. Det kunne de gjøre, for den gangen var det enda kalde vintre. Alt som skulle skjæres opp, ble tatt inn på kjøkkenet. Det var stor hjelp. Først var det husets folk og så Karen Huus, Marja Gul'erud, Randi Veltikoll og Karen Pers (kona til «Mariper»). Men så skulle jo alt males og hakkes heime. En av kara dro kjøttkvenna, en annen brukte hakkekni-vene. Så jeg skal si det gikk. Mor var alle steder. Vi hadde to kjøkkener, og det trengtes. I vesle-kjøkkenet sto de og spedde kjøttfarsen, laga pud-dinger og alt slikt. I det store bruna de kjøttkaker og kokte kraft. Alle ungene måtte sitte oppe og lese. Men mor kom nå opp med mangen god smake-bit til oss. Til slutt kokte de alt fett og støpte lys av det som de ikke skulle bruke i maten eller til fettbunner. Jeg husker at de dypte lysvekegarnet i store fettgryter. De hadde 4 a 6 tråder hengende på lange, smale kjepper som de dypte ned i fett. Kjeppene hengte de over et kar så det ikke skulle dryppe på golvet. Når de var ferdig med ei dypping, begynte de med den første, som da var tørr, og dypte igjen. De tjukkeste lysene, som altså var dypt mange ganger, kaltes kirkelys, og de tynneste vekene kaltes «midåser». De bruktes når en skulle gå i kjelleren etter poteter o. lign.

De la da ned hermetikk den gangen også. De brukte «skrudåser» og «loddåser»; men hvordan, husker jeg ikke. Du verden, så mye mat det ble. Jeg husker ikke hvor mange matgryter det lå fer-dig på stabburet, men det var en til Torine Gun-valdrud, en til Marte Brennheit, Anders Lødd, Slark-Ollia, Ingeborg Fjeld, Vise-Anders og ellers alle som gikk og tigget. Det var jo ingen forsorg i den tia. De fattige ernærte seg ved å gå fra dør til dør og tigge. Ja, de sa ikke så mye. De satte seg ned, og man visste hva de ville. Alle som hjalp til med slaktinga, skulle naturligvis ha hver si mat-gryte. Mor fant velsignelse ved å gi, «Der kommer ingen ting inn i en lukket hånd», pleide hun å si, og: «Der hvor maten gives, pleier den å trives.» Ja, dette var fælt til matprat. Men slik var det. Folk levde for matens skyld.

Bakinga varte i 8 dager, og før jul var ikke da-gene korte på de store bondegårdene, fra kl. 5 mor-gen til kl. 12 om natta. De bakte veldig svære por-sjoner av alle slag: fattigmann av 20—30 egg, smult-ringer og goro i samme målestokk, sirupskaker, vannsnipper, Berliner-kranser, vaniljekranser, bord-stabler og mange andre småkaker. De tre siste da-gene skulle det bakes terte, julekake og eplekake,

grovt og fint brød, vørterkake og hvetekake. Dette var mors arbeid, mens kokka kokte maten og hjalp mor. Stuepika og en 2—3 kjerringer dreiv med hovedreingjøringa. Til jul skulle alt arbeid gjøres. I skjulet dreiv far og to karer og hogg ved. Det var så fullt av opphoggen ved at det nådde heilt til ta-ket. Da vi var fri skolen, måtte vi legge opp veden i kjøkkengangen. Karene kjørte den til døra og kasta den inn, for vi skulle ha ved inne til heilt over nyttår. To karer holdt til på drengestua og smurte og pussa seletøyet. Nysølvet skulle være blankt og fint så det skinte lang vei, når vi kjørte til kirken juledagen. Med 2 hester kjørte vi. Vi var jo mange, og til kirken skulle vi, alle som var store nok til det. I den tia var Norderhov kirke stappende full av folk, ja, ikke bare juledag, men alle prekensøn-dager. Annen dag reiste alle tjenerne til Hønefoss kirke. Ja, det var høytidelig.

Men tilbake til juleforberedelsene. Mellom den første og siste bakningen ble det noen dager. Da måtte mor henge opp reine gardiner og legge på reine servietter overalt. Lille-julaften var det bare kjøkkenet igjen. Det hang så mye kopper- og blikk-tøy opp etter veggene, og alt dette skulle naturlig-vis pusses, og om kvelden var hele kjøkkenet i full puss. Julaften var vi alle tidlig oppe. Alle sergene skulle det skiftes på, golvene vaskes o. s. v. Vi glet-det oss slik, for julaften var noe for seg. Det var ikke så store presanger som nå. Det var heller ikke juletre mer enn en gang imellom. Det første juletre vi hadde på Burud, som jeg husker, var i 1879. Da fikk jeg ei dokke som sto på hylla i dagligstua i mange år. Det var vel den som hjalp meg til å huske. Vi fikk nesten ikke tia til å gå om formid-dagen. Vi var ute og akte mens mor kokte jule-kålen og surkålen som vi skulle ha til ribben. Ende-lig ropte de på oss. Vi skulle spise mølje, og bade og kle oss. Badingen var ikke så ganske lettvin. De tok inn ei stor trebalj med vann, og så skrubba og bada mor den minste først og så alle jentene et-ter alder. Etterpå ble alle guttene tatt i samme or-den. Kl. 5 var vi alle i full puss med nye verkens-kjoler, nye strømper og støvler, guttene med nye vadmelklær, nye lauparstøvler, sokker og strømper. Alt det nye vi hadde fått, måtte på den dagen.

Mens risengrynsgrauten putra på komfyren og den digre ribben braste i steikovnen, hjalp vi mor å sette på bordet. Det var så mye godt. Kaker fikk vi spise så mye vi ville den kvelden. Appelsiner var delt i fire deler. Endelig var alt ferdig, og mor bad alle til bords. Da måtte vi stå og vente til alle de voksne hadde satt seg. Det var vel den eneste dagen

Fra far til sønn i 250 år.

250 års jubileum skulle vært feiret på Hallingby gård i Ådal i 1944. På grunn av krigen kunne man ikke få samlet slekten, og festligheter i forbindelse med jubileet måtte utsettes. Det hører til sjeldenhetene at en gård går fra far til sønn i 250 år, og det bør erindres.

Oppegårdsslekten, og dermed også Hallingbyslekten og andre slekter som er utgått fra disse, har sine forgreninger over hele Ringerike, både Lunder, Ådal, Norderhov og Hole samt også Krødsherad, Modum og videre omkring. Det har vært utpregede bondeslekter, og fordi de har vært og ennå er for

i året at alle tjenerne var festkledd og spiste inne. Det var vel det som gjorde det så høytidelig. Alle fikk en liten julegave av far og mor, skjjerf, lommetørkle, forkle o. lign. Aldri noe luksus. Gaven ble lagt på den plassen vi skulle sitte. Så var det dram til kara og mjød til barn og kvinner, øl til alle. Mor ønsket oss gledelig jul i mjød, og vi følte oss så lykkelige at vi ikke ville bytte med sjølve kongen.

Karine Burud.

en stor del knyttet til de litt større gårder, er det ikke så vanskelig å ettervise deres spor.

På Hallingby står ennå en stue som er oppført i 1696. Den er fredet som en type på den tids stuebygninger. Et stort loft, som antagelig var av samme alder, ble dessverre revet for vel 40 år siden, da der ble oppført nye hus.

Blant de gamle dokumenter, som finnes på gården, er det første skjøte datert 14—11—1694, av stor interesse, likeså et dokument undertegnet kong Fredrik den sjette, datert 25—9—1810. Sistnevnte dokument viser hvilke formaliteter som måtte til for å få bevilling til et sagbruk.

Den første eier Ole Helgesen Hallingby var også eier av en annen del av Hallingby som tidligere hadde ligget under n. Semmen samt av gårdene Berg i Soknedalen og nedre Hval i Ådal. Dessuten var han deleier i gården Øveren som hadde tilhørt hans far.

Helge Olsen Hallingby f. 1710 d.1780 var eier av hele Hallingby som han hadde fått i skifte etter faren og også av andre eiendommer Alde i Soknedalen som han kjøpte i 1747 og solgte i 1752 og i

noen tid Uggen som han igjen solgte i 1750 til Erik C. Heen og fra 1758 til 1766 av nordre og søndre Heen, som imidlertid ble tatt igjen på odel av E. C. Heen. I 1766 kjøpte han gården Veien og bosatte seg der som enkemann til sin død i 1780.

Ole Helgesen Hallingby f. 1738 d. 1774. Han bodde på Heen og brukte denne gård mens den tilhørte hans far. Fra midten av 1700-årene kom han tilbake til Hallingby, som han dög først ble eier av kort før sin død. Hans eldste sønn Helge døde i konfirmasjonsalderen. Det ble derfor den nesteldste sønn Jesper som kom til å overta gården Hallingby som ble tilhjemlet ham ved skjøte fra hans søsken etter at de på skifte i 1774 hadde fått gården utlagt i fellesskap etter foreldrene.

Jesper Olsen Hallingby f. 1770 d. 1827 var eier foruten av Hallingby, også av Grønvold og av øvre Nes i Ådal. Etter Jespers død satt enken med boet uskiftet til 1835. Da overdrog hun boets faste eiendommer til sine 3 sønner. Ole og Paul fikk hver sin del av Hallingby, mens Erik fikk gården Nes. Han betraktes som hoved for den gren som bærer navnet Nes. Nordre Hallingby er senere gått ut av slektens eie.

Når vi dette jubileumsår har gått omkring på denne gamle gård har det vært så mange slags tanker som har trengt seg fram. Først og fremst hvor lite man i grunnen vet om dem som har levd sitt liv her før.

250 år er et langt tidsrom, hvor langt får man en liten anelse om når man tenker over hvor mange slektsledd som har levd på gården.

Hvordan tidene har skiftet og hvor mange kriser der har vært bare i denne gårds historie vet man altfor lite om, men at verdiene og de økonomiske kår har skiftet, det ser vi av det lille vi vet.

Ja, tidene har i høy grad vært skiftende, — gode år for enkelte generasjoner, mens en senere generasjon har ført en stille kamp og levd i den ytterste nøysomhet og arbeidsomhet for å berge gården. Hårde tider, da det alene er de dype slektsrøttene og kjærligheten til fedrenejorden, som har gitt det mot, den offervilje og utholdenhet som måtte til og styrke til nøysomhet. Vi skal nå ta et lite tilbakeblikk.

For meg har det ligget nærmest å tenke på den lange rekke av bondekoner som vi bare vet navnet på. Og en og annen rosemalt kiste med årstall og jentenavn forteller litt om hva hun hadde med og hvor hun kom fra. Slektsregistret om hvor mange barn hun fødte og oppdra. Ikke noe om hvordan hun så ut eller hvordan hun var i seg

selv. Bare en har jeg kjent personlig, hun som var her før meg, Ragnhild Olsdatter Grønvold, og hun står for meg som idealet av sin tids bondekone.

Når jeg i sommer gikk seterveien oppover, tenkte jeg på alle av de av slekten som hadde gått her før, og jeg kjente det som en mangel at jeg visste så lite om dem. Kanskje gikk noen av dem med angst og uro i krigs- og krisetider da som nå, men med den samme kjærlighet og ærbødighet til slektsgården, og den kjærlighet gikk videre til de barn som, når deres tid kom, skulle gjøre sin livsinnsats i troskap mot den gamle gård.

Det er altså over 100 år siden gården ble delt mellom 2 sønner, den eldste fikk da hovedgården s. Hallingby som nå har jubileum. Det var på den tid en stor husstand bonden og hans kone hadde i sin omsorg. Barneflokken var som regel stor og mange faste tjenere, håndverkere og gårdsarbeidere eller husmenn. Alle hadde jo kost på gården, og til den faste husstand skulle der også tilvirkes klær og forøvrig alle bruksgjenstander. Bonden og hans kone måtte være gode til å administrere og dyktige i alle slags gjøremål. De måtte ha mange og store praktiske kunnskaper. De måtte ofte lære opp både sine barn og sine folk.

Mange ting tyder på at de økonomiske forhold på den tid var rommelige. Litt av hvert dukker fram av de gamle rosemalte kister, vakre små ting som bærer bud fra bondens liv før og omkring år 1800. Når den tids bondekoner gikk til fest hendte det at de hadde lyse silkekjoler i strålende farger, og man har funnet de fineste silkebroderier fra den tid, broderier som ikke kan være utført av arbeidshender med ru hud. Vi har funnet mcersomme og festlige små silkeluer som sikkert ikke har sittet på glattkjemmet hår men på lette og morsomme krøller.

Man finner også spor etter gamle hageanlegg som ikke har hatt små dimensjoner. I det hele er her mange spor som forteller om rike økonomiske kår for bondefamiliene og dermed mere fargeprakt og fest over livet. Men når det f. eks. som her på Hallingby bare blir stående igjen en gammel stue av hele den store bebyggelse, en gammel sperrestue som i siste liten blir fredet, ja da er det forstælig at der har dannet seg et helt feilaktig bilde av gamle dagers bondeliv selv hos mennesker som gjør krav på å kalles opplyste. Et helt feilaktig bilde av bondens liv og samfunnsinnstilling i svunne tider gjør seg gjeldende og bidrar til å utdype kløften mellom by og bygd.

Når vi nevner bondens kår og innstilling vil jeg nevne et lite glimt fra 1809, et lite glimt som for

Livøre.

(Føderåd.)

Av Erling Bjørke.

Kor gamal skipnaden med livøre, eller føderåd som det og heiter mange stader, er, veit eg ikkje, og eg skal då heller ikkje her gjera nokon freistnader på å finna det út, men berre gjeva nokre døme på livøre frå eldre tid. Livøre er, kan ein segja, den form for pensjon som høvde best for bonden og kona når dei vart for gamle til å arbeida sjølve, og når dei då gav frå seg garden tok dei undan ei viss mengd av naudturvelege varer av det som vart avla på garden, til å leva av for seg. Ja, litt kjøpevarer ogso, som salt- og turrfisk.

Elling Ellingsen, Hval i Adal, var frå Hovland i Lunder. Av farbror til far sin fekk han halve Hval i Adal, og etter far sin, Nedre Lundesgård i Lunder, og seinare kjøpte han ogso Øvre Lundesgård, so ein må segja han var ein velstandskar. Med skjøyte, dagsett 11. juni 1795, selde han gardane til sønene sine soleis at den eldste, Elling, fekk Hval, Erik fekk Nedre og Anders fekk Øvre Lundesgård, og same dagen vart det da ogso sett opp livørskontrakt mellom dei. Etter denne skulde dei kvart sitt år, alto 3de kvart år, føda for livørstakaren vinter og somar 2 kyr og 6 småkrøtter, og levera 1 vinterfødd gris, «som skal forsvarlig fødes og tjene som

meg har vært opplysende. Det var da innsamlingen til vårt universitet foregikk. På innsamlingslistene fra Ringerike finner vi blant mange andre kjente Adalsnavn også Jesper Olsen Hallingby. Og disse Adalsbønder står med like store bidrag som andre samfunnsklasser, så det kan vi vel ta som et lite glimt fra bondens kår og innstilling i den tid.

Den som ikke ser overfladisk på en slik gammel fredet stue som står igjen vil se at den bærer bud fra de store skoger og vil legge merke til hvilken kunnskap om tømmerets holdbarhet gjennom riktig hogsttid og om den byggekunst som frambringer den enkle og trygge ro som denne gamle stue er preget av. Og vi som lever her på gården nå, vi ønsker at den gamle stue må få stå der og bære bud til kommende slekter på Hallingby gård, bære bud om den enkle og trygge ro som kommer av trygge økonomiske kår og gode tradisjoner og gode kunnskaper omsatt i levende liv.

Gunda Hallingby.

slakt om høsten». So skulde kvar gard levera kvart år: 2 tynner bygg eller blandkorn, 1 tynne malt, 1/2 tynne rug, 1 skjepe salt, 1 setting kveite, 1 setting sæd med linland, d. v. s. dei skulde så ein setting lin kvart år og stelle dette til det var ferdig, 1 skjepe poteter eller «kantøfler», 2 tylfter «måls» tømmer, halvparten 10 fot langt og halvparten 12 fot. So skulde livørstakaren ha halvparten av avlinga i ein bråte som låg under Hval, og avgifta av Hammerstomten på Lundnesgårdene. Tenestgjente som sønene skulde betala løna til, og hest til og frå kyrkja eller andre reiser, hus og ved og vatn heimkjørt.

Eit par ting i dette livøre er mest å rekna for kjøende på gardane i vår tid, det er malt og lin, men før i tida var dei likso visse å finna i kvar einaste livørskontrakt som korn. Poteter blir og nemnt her, det er fyrste gongen eg kan hugsa og har set poteter teke med i livøret, og det er då heller ikkje so mykje dei skal ha av dei, berre 1 skjepe av kvar gard. Ei skjepe var — om eg ikkje hugsar heilt gale — om lag 12 liter. Om gravferda står det ikkje noko her, elles vart det ogso gjerne teke med at livørsfolka når dei var døde, skulde hava «en hæderlig begravelse» eller «en kristelig jordeferd».

So har eg ei livørskontrakt frå Bårnås (nordre) i Lunder frå 1830-åra, og som lyder slik:

FØDERAADS CONTRACT

Underskrevne Ole Ellingsen Baarnaas tilstaar og hermed vitterliggjør at have under Opgivelseskiftet af min Moder Enken Ingri Olsdatter Baarnaas sluttet 29de September 1883 vedtaget ligesom jeg herved forpligter mig til at svare aarlig følgende Livøre til bemeldte min Moder Ingri Olsdatter.

1. 2 Tønder Byg, 2 Tønder Blandkorn, 1 Tønne Havre, 2 Skjepper Malt, 1/2 Tønne Rug, 1 Skjepe Erter, 1 Skjepe Gryn, 3 Setting Salt, 1 Bismerpund Tørfisk, 1 Bismerpund Liin, 2 par Sko, 2 Bismerpund Flesk, 5 potter Brændeviin, 2 speciedaler i Haandpenge. Alle Kornvarer skal saavelsom det Øvrige være gode og forsvarlige. Saa skal Kornvarerne ogsaa tørkes og formales af mig uden Udgift for hende, samt leveret i 2de Terminer det halve hvert halve Aar.
2. Fødes og rygtes forsvarlig for hende baade Vinter og Sommer 2 Kjør og 5 Smaakreature. Affødningerne af Creaturene beholder hun selv. Saa tillades hun og selv at føde et Smaakreatur, hvortil det fornødne Rum i mit Fæehuus forskaffes.
3. Skal hun have fri og ubehindret Raadighed over Kammeret med Stuen og naar Staburs-

- loftet bliver istandsat og afdelt, skal hun have det ene Rum deraf til fri Disposition.
4. Fornødent Brænde og Vand skaffes hende frit indleveret.
 5. Beholder hun til Brug den tredje Part i Kaalhaven ved Stuen og i den nedre Hauge (have-) Seng og desuden beqvem Jord til at sætte $\frac{1}{2}$ Tønde Poteter udi. Fornøden Gjødsel til det forskaaffes af mig eller Gaardens Eier.
 6. Skal hun have fri Hest til Kirken og andre Reiser.
 7. Bekoster jeg min Moder hæderlig Begravelse mod at erholde foranførte Livøre-kreature.
 8. Videre er bestemt at hun skal have en voxen Sauv til Slagt, hvorhos bemærkes at dersom nogen av Kreaturene ved Vanrøgt omkomme, skal jeg eller Gaardens Eier sætte andre gode Kreaturer isteden. Faarestaaende Livøre, der af Retsvidnerne under Skiftebehandlingen er ansat til at udgjøre 57 Sped, 8 Sk, aarlig, altsaa for 6 Aar 285 Sped. 40 Sk, hviler som en prioriteret Hæftelse paa min Gaard Baarnaas hvem der end bliver Eier af samme.

Ringerigets Sorenskrivercontoir den 4de April 1840.

Ole Ellingsen Baarnaas.

Som beskikket Laugverge: *Peder Johnsen Hovland.*

Til Vitterlighed:

Høstad. H. A. Böhmer.

På ikkje større garden enn Nordre Bårnås må ein vel helst segja at dette var eit stort livøre. Som ein ser, er ikkje kontrakta skrivi før i 1840, men ho har truleg vore i bruk frå skiftet vart slutta i 1833, og då Ingrid Olsdt, levde heilt til 1844, vart det ikkje so reint lite tillegg til kjøpesummen på garden. Brennevin i livøret kan eg ikkje minnst å ha råka på før, og det er ikkje radt lite ho skulde ha av det heller, heile 5 liter i året for ei gamal kone skulde vera nok og vel so det, skulde ein tru. Når brennevin er komi med i livørskontraktene frå denne tida, kan vel det hava samanheng med at etter 1814, då det galdt om å reisa landet økonomisk ogso, vart brennevinsbrenninga på gardane frigjeven, mot at dei som brente betalte avgift til Staten. Dette førte til uhyggjeleg mykje fyll, og det gjekk då heller ikkje mange åra før dei laut setja strengare reglar for brenninga, og frå kring 1845 vart brenning på gardane heilt forbode, men i åra som var gått, hadde denne brenninga ført til mykje elende for folket, og når so mange gardar i Lunder, og visseleg ogso andre stader i landet, i 1840—50-åra gjekk ut av dei ætter som hadde sete der i ætt-

led etter ættled i tvo-tri hundrad år, so var det nok ikkje minst brennevinet si skuld. Ole Ellingsen vart heller ikkje so lenge på Bårnås, men selte garden i 1854. Kor det so vart av han, veit eg ikkje, kanskje strauk han som so mange andre i den tida til Amerika. Borna hans levde iallfall der i 1894.

Bårnås hadde, då Ole selte garden, vore i same ætta i om lag 160 år. Ætta var komi frå Oppegård og var ei grein av den store og vidgreinte Oppegårds-ætta. Far til Ole Bårnås var halvbror til Eidsvollsmannen Helge Ellingsen Waagaard. Dei var skyldte elles og, for farfar til Helge Waagaard var frå Bårnås.

Dette får vera nok om livørskontrakter denne gongen, kanskje kan det bli høve til å koma med fleire i seinare hefte av «Ringerike». Dei skifter med tidene, og er på sitt vis eit vitnemål om ko leis folk levde, ikkje minst i matvegen, på den tid da kontrakta vart til. I dei eg her har gjeve att, finn vi t. d. ikkje noko om kaffi og sukker, men det kom og med i livøre då det leid på. Brennevinet er truleg burte av alle livørskontrakter no, men det er ikkje mange åra sidan det døydde ei enkje i Lunder som skulde ha 1 liter konjak i året i livøret sitt, vart det fortalt meg, sjølv har eg ikkje sett den kontrakta.

Det var elles ikkje berre på gardane dei hadde livøre, på nokorlunde gode husmannsplassar hendte det og at dei gamle fekk eit lite livøre når dei let plassen frå seg til andre, helst då til eit av borna. Om det vart stort nok til å leva av, torer eg ikkje hava nokon meining om, men det var då ei hjelp i minsto.

Eg har høyrst some slå frampå om at livøreskipnaden burde vekk då den er ei altfor stor tyngsle på ein gard, og det kan vel vera noko i det. Likevel meinar eg ein bør halda på denne skipnaden, då det er tryggaste måten ein bonde kan tryggja alderdomen sin på. Om han får nokon pengar i staden, so har dei so lett for å bli burte, men livøret det er der so lenge garden er til, for jorda blir ikkje burte slik utan vidare ho. Men det bør sjølvsagt vera måte på livøre og, og ikkje som det var på ein av storgardane i Lunder for ikkje so svert mange åra sidan, og som stod ved lag i over 40 år. Der skulde dei gamle ha 10 liter mjølk for dagen, 50 favnar 80 cm lang ved og 34 tynner poteter i året. Kr. 1200.00 i kontanter, hamn til slakt om hausten, det var no elles ikkje so mykje å segja på, hest med kjørety kva tid dei vilde, forspennt og sett inn, halvparten av avlinga i hagen, heile andre høgda i hovudbygningen, sovidt eg hugsar var det kjøken.

FRA HØST TIL HØST 1940—1945

Under denne overskrift var det meninga å gi en oversikt over de viktigste hendinger på Ringeriket gjennom året. Denne gang er «året» egentlig ei lang natt som har vart i 5 år. Denne oversikten kan heller ikke bli fullstendig p. g. a. mørklegginga på alle hold, men en enkel oversikt etter de notater vi kunne få tak i, mente vi kunne være av interesse. Man kan vel slå fast at det man først tenkte på denne tia, var å skaffe seg mat.

Høsten 1940 kom vinteren tidlig. Den første snø kom 9. november. Isen på Steinsfjorden la seg 15. desember. Vinteren 1940/41 ble den kaldeste «i manns minne». 19. januar notertes i Åsa ÷ 37, 27. mars ÷ 15. Isen gikk ikke før 14. mai. Våren kom seint, sommeren var fin, men kort, med regnfull høst. Den 27. oktober kom den første snø i bygda.

Vinteren 1941/42 ble også lang og kald. Våren, sommeren og høsten var kald og regnfull. De kalde vintrene ble en ulykke for frukthagene. Praktisk talt alle gravenstein og steinfrukttrær strøk med. 100 år gamle morelltrær greide ikke vintrene.

Vinteren 1942/43 var mild, 31. januar var det storm med regn. Våren ble lang, vindfull og kald. Sommeren var tørr og kjølig. Slåttonna var sein.

Vinteren 1943/44 var også mild. Våren kald, og sommeren ville ikke komme. Det var rik fruktblomstring, men p. g. a. regn og kulde inga frukt. Høsten regnfull, og under skuronna og potetonna var det «grisevær».

Vinteren 1944/45 var forholdsvis mild. våren høvelig med regn. Sommeren og høsten tørr og varm. «Aldri så man slik en sommer.» Følgen er imidlertid stor vannmangel mange steder, og det trues med store innskrenkninger i elektrisitetsforsyninga til vinteren.

1940.

September 9.: Rasjonering av manufakturvarer og skotøy. 10.: Alle våpen innleveres, 18.:

gang, sju store rom og rom åt tenestgjenta, og halvparten i staburet. Dei som hadde dette livøret, selde kvart år mjølk, ved og poteter og noko hageber for mange penger, so her kan vi med rette segja at livøret var ei stor tyngsle for garden.

Men eit livøre, rimeleg avmåta etter storleiken på garden, meinar eg bonden og kona bør trygda seg når dei gjev frå seg garden.

Ole Langvasbråten og Oskar Kristoffersen drept ved mineringsulykke på Sokna, 28.: Fylkesskogmester Guthormsen 60 år.

Oktober 1.: Såperasjonering. 19.: Høytelling. Gjenoppbyggingsarbeidet i Haugsbygd i full gang. 28.: Lærer Heum død.

November 9.: Gudbrand Lundes «store møte» i Hønefoss. (30 disipler til stede.)

Desember 23.: Møteforbud p. g. a. munn- og klauvsjuka.

1941.

Januar 1.: Nye kommunestyre oppnemnt av fylkesmannen.

Mars 27.: Norderhov skolestyre avsatt.

April 1.: Alle skal ha legitimasjonskort. 5.: Forsyningsnemnda rekvirerer høy. Betydelig svikt i kornleveringen, 19.: Norderhov lærerlag 60 år. 26.: Veien Oslo—Hønefoss sperret ved Skaret grunnet «fjellsprenging». (Tyskerne filmet «krigen» i Norge.)

Mai 1.: De første arbeidstjeneste-rekrutter rykker ut.

Juni 10.: Hen mølle brent. 22.: Tyskerne marsjerer inn i Russland.

August 4.: Lærer Sjørgård død, 10.: Lensmann Kiær avskjediget.

September 15.: Radioapparatene innleveres, 27.: Ullteppene leveres.

Oktober 4.: Lektor Uhl ordfører i Hønefoss. 6.: Sverre Bratteteig lensmann i Norderhov. 20.: Telt og ryggsekker avleveres, 29.: Kontorsjef Guriby ansatt som rådmann i Norderhov.

November 14.: Kristian Hovde, Sokna, skolefagstyreformann i Norderhov. 24.: godseier Skinnens død.

Desember 3.: Glatvedt hotell brent, 30.: Ole Nilsedalen avsatt som ordfører i Adal, Volden ny ordfører.

1942.

Januar 1.: Banksjef Harald Frøhaug død. Anders P. Strande død, 12.: 100 norske offiserer fra marine og flyvåpen sendt i tysk krigsfangenskap. Mons Aven ordfører i Hole.

Februar 1.: «Statsakt» på Akershus med kringkastingoverføring på Hønefoss kino. Alle offentlige funksjonærer skulle møte. Et par stykker møtte, 3.: H. P. Fallebøe død. Telling av potetbeholdningene, 16.: Meldeplikt for bilringer, 26.: Brukseier Otto Grundt Røsholm død, Ringerike levert

500 tonn korn for lite, 27.: En måneds «brenselserie» for alle landets skoler.

Mars 7.: Lærerne på Ringerike avsatt, 21.: Ordre fra «Sicherheitspolizei» at 15 lærere fra Hønefoss og nærmeste omegn skulle arresteres. Grunnet politimester Neidens sabotasje ble ikke lærerne sendt før 26. Stort fram møte og stor stemning da lærerne ble sendt til Grini, 27.: Fotografiapparatene til Filseth og Einar Helgesen beslaglagt.

April 16.: Atskillig mangelsjukdom blant kuene på Ringerike.

Mai 4.: Skolene tar til igjen, 16.: Tobakksrasjonering blir innført, 28.: Kvinnelig arbeidsleir på Njardarhov.

Juni 30.: Årsveksten på Ringerike står fint.

Juli 3.: Reiserasjonering på rutebilene Oslo—Hønefoss, 28.: Leif Skagnæs, Lauvli, arrestert.

August 13.: Tjuvslaktning på Krokskogen, 17.: Norderhov organiserer røyklegging mot frosten.

September 5.: Tyttbærplukking tillatt. Som et ledd i mataukingen stenger alle forretninger og offentlige kontorer, og personalet får fri, 6.: Tjuvslaktere på ferde på Ask, Den nye Kvernbergsund bru tatt i bruk, 15.: Politimester Urby fratrer, 19.: Alle kommunale funksjonærer på innhøstingsarbeid.

Oktober 1.: Sorenskriver Richter trer tilbake. Tyskerne rekvirerer store mengder poteter, 14.: Lærer Hovde, Sokna, oppnemnt som «skolesjef» i Adal, 15.: Strømrasjonering, 16.: Mons Aven formann i Hole skolestyre, 17.: Middels kornavling på Ringerike, 25.: Jødene arresteres, 28.: Traktorene må legge om til generatordrift.

November 3.: Gummistøvler rekvireres. Møteforbud i Hønefoss p. g. a. difteri, 21.: Lærerne kom tilbake fra Kirkenes.

Desember 4.: Byttesentral for skotøy i Hønefoss, 10.: Lensmannen foretar kornkontroll, Arkitekt Magnussen ordfører i Hønefoss.

1943.

Februar 22.: Arbeidsmobilisering.

Mai 24.: Hole kirke brent.

Juni 15.: Avlevering av separatorkuler og plombering av kjerner.

Juli 2.: Rasjonering av bygningsartikler og materialer.

August 14.: Tyskerne rekvirerer 3000 tonn poteter samt høy og halm fra Norderhov, 16.: Alle norske offiserer tyske krigsfanger, 7 politimenn fra Hønefoss arrestert, 21.: Oppnemning av tyttbærkontrollører.

September 1.: Registrering av næringslivet, 16.: Iver Skøien død, 70 år.

Oktober 2.: Sundvollen automatsentral åpnet, den første på Ringerike.

November 26.: Alf Håkenrud og Thorfinn Lødøen drukna i Steinsfjorden.

Desember 8.: Tysk politi foretar rassia på Krokskogen etter studenter.

1944.

Mars 25.: Møteforbud grunnet dysenteri. Tyskerne bygger flyplass på Eggemoen.

April 1.: Staten overtar telefon i Vegårdsfjendingen, 25.: Hønefoss-sjåfør plyndra ved Skaret.

Mai 9.: Innsamling til de skadelidte ved eksplosjonsulykken i Bergen, 11.: Hen dampsgag og Møllefoss bruk brent, 23.: Registrering av alle menn født 1921—22—23.

Juni 7.: Sprenging av Hval jernbanebru og jernbanebrua i Tyrstrand, Arrestasjoner i Hønefoss-distriktet, 9.: Nye arrestasjoner, 23.: Ådal forsyningsnemnds kontorer plyndra for rasjoneringskort.

Juli 11.: Elise Kullerud død, 89 år, 30.: Snart slutt på Mahuni-tobakken.

August 1.: Lærer og gårdbruker Jchan Skøien død, 77 år, 19.: Hønefoss telefonsentral må stenge telefonen for 25 abonnenter, grunnet mangel på signallamper, 23.: Stapos hovedkvarter, Teserud, sprengt i lufta.

September 9.: All bensin på bensinstasjon i Hønefoss ødelagt ved sabotasjeaksjon, 15.: Total sperring av Hardangervidda, 19.—20.: Unntakstilstand i Hønefoss-distriktet, Kåre Filseth, Håvard Helseth, Reidar Heieren, Nils Knutsen og Anders Hallum skutt, 2—300 arrestert, 22.: Angiveren Schüttauf skutt på Ask, Harald Bang såret, 24.: Tyskerne foretar rassia mellom Soknedalen og Krødsherad etter «slepp», 26.: Thv. Jørgensen død, 74 år.

Oktober 15.: Politimester Neiden avsettes etter ordre av Terboven. Landerud ny politimester, 25.: Unntakstilstand på Hokksund.

November 1.—3.: Tyskerne foretar storrassia i Soknedalen, Strømsodbygda og Adalen. Tjueborgkoia plyndra av «Herrefolket», 3.: Forbud mot bruk av motorkjøretøy om natten, Lauritz Helseth død på Grini, 22.: Rottenikken fakkert i Hedalen av Hønefoss politi, Utskriving til borgervakt.

Desember 1.: Evakuerte fra Nord-Ngrøe kommer til Ringerike, 31.: Tyskerne foretar rassia i Strømsodbygda.

Opphavet til navnet Hønefoss

— nordiske gudsnavn og gudevigsling av stedsnavn.

Navnet på byen vår — Hønefoss — har ofte vært under debatt både i pressa og mann og mann imellom.

Mange synes at dette med Høne ikke er fint nok, og det er foreslått Ringby, Ringfoss o. s. v. Noen mener at navnet ikke er rett skrevet, det skulle hete Hønenfoss eller Hørnefoss.

I Hønefoss-boka forklares navnets opphav som knyttet til gården Hønen eller også til det hjørne som de to elver — Begna og Randselv — danner.

Opphavet til Hønen er utvilsomt gudsnavnet Høne eller Hønvin. Vi finner det samme navn på Hønen gård ved Norderhov, dette eldgamle kultsted hvor også andre gårdsnavn finnes som er vigset med gudenemning, nemlig Norderhov av Njord og Gusgården av Gud.

Høne var en av de 12 asaguder i Åsgard. Navnet betyr den høge, på samme vis som en annen guddom fikk navnet Forsete. Forsete betyr den som sitter i dommerstet — den høge lovgud.

Alle disse adjektiver som ble til navn på guddommen, var opprinnelig forskjellige «nemninger»

eller uttrykk for den høge himmelgud — Allheimsdrottin — «Den allmektige Ås» som råder for alt. Men etterhvert ble disse nemninger til navn på personlige guder som tok sete i det mytologiske Aasgard—Himinbjorg eller Himmelborga.

Høne var også, som de fleste andre guder, fruktbarhetsgud, og rådde derfor med værlaget, årsgrøde og avlekrafta hos folk og fe i likhet med f. eks. Frøy og Frøya, også kalt Frøs-Juv.

Fruktbarhetsguden Høne hadde en fugl til symbol som kaltes Høn. Det fortelles om denne fuglen at den holdt til på fuktige eller sumpige steder og var altså en vadefugl. Vi minnes også fruktbarhets-symbolet — fuglen som også er brukt i dag, nemlig storken. Bak disse mytologiske sagn ligger vel den realitet at det var et folk som ferdedes langs elvene der hadde Høne som navn på sin høgste gud. Et nordisk folk kalte seg også for alfar, alvar i Norge, i Danmark elfen eller ellefolk. De bodde iflg. P. A. Munch «i Skoger, nær Elver, på Høider eller Bjergtopper i Borger.» Om disse tror man at bygdeborgene er et minne. I Tyskland kalte de seg for Elben og de som dro til England for Albion. Elben på tysk betyr elva på norsk. På kong Sigurd Ring si tid, ca. år 720, kaltes Østfold for Alfarheim, og kongen bar navnet og titelen Alfarin. Det fortelles også at sønn av Sigurd Ring — den navnkundige Ragnar Lodbrok — hadde skipsbyggeri i Drafn. Drafn kommer sannsynligvis av den store trafikk med båter som ble dratt på land-Drafn. Etter sin seier over Harald Blåtann i Brávalla-slaget, ble Sigurd Ring Nordens mektigste mann, som en overkonge å regne. Han hersket også fra da av over Danmark, som på den tid kaltes for Reid Gotland. Og Ragnar Lodbrok flyttet sitt sete fra Viken, Vestfold, Drafn og Ringelike — til Ledra på Sjælland. Om Sigurd Ring fortelles det at han fikk banesår i en kamp han hadde ved Skiringssal i Vestfold, mot Alfarins to sønner som også falt i kampen. Striden gjaldt den fagre Alfarins datter, som hennes brødre ikke ville gi til den gamle og utlevde kongen. Prinsessen ga de gift så også hun døde, da det så ut som kong Ring skulle seire.

Gudsnavnet Frøy skal komme av frodig, d. v. s. den fruktbare. Den aller eldste nemninga var Frøs-Juv eller Frøs-Jov. Vi nevner også kongsnavnet

1945.

Mars 15.: Tyskerne foretar storrasia i Soknedalen. En del hytter brent. 23.—25.: Politi og Wehrmacht foretar storrasia i hyttene på Krok-skogen. En del arrestert.

April 19.: Revolverattentat mot politimester Landerud. 20.—23.: Tyskerne har rassa Vegårdsfjering—Stubdal—Krok-skogen. En del hytter brent, Noen arrestasjoner.

Mai 7.: Tyskland kapitulerer. Jernteppet faller. Heimstyrkene mobiliseres. Blendingsgardinene brennes. 8.: De ledende nasister arresteres. Nye ordførere og lensmenn utnemnt. 17.: Store festligheter. Arrestasjonene av landssvikerne fortsetter.

Juni 1.: Rasjon av kaffe og finsikta kveitemjøl utdeles. De midlertidige kommunestyre har møte. 3.: Idrettens dag. 7.: Kongen kommer. 12.: Den første fangetransport av landssvikere til Ilebu. 18.: Sjefene for UNNRA på Ringrike.

Juli 15.: H.S. demiteres.

August 14.: Verdenskrigen slutt. Japan kapitulerer. 31.: Herredstyrene av 1939 samles igjen.

Allergdten forteller om Svarteboka og tyskerkålen.

Den som liker å få seg en hyggelig prat om gamle folkeminner i bygda, bør ta seg en tur til 76-åringen *Andreas Allergodt* i Søndre Tyrstrand. Med sin glimrende hukommelse er han som et sprudlende oppkomme og kan fortelle som ingen annen nålevende av den gamle garde.

I hardeste vannkjøringa møtes vi på veien . . . — Om han har sett maken til tørr sommer? — Jo, sommeren 1872 er den verste jeg har hørt om. Det kom ikke en regndråpa på hele forsommeren, det ble nesten ikke høy, så vårknipa i 1873 var styggelig lei. Per Stigsrud kjørte i våronna, men hestane orka ikke på grunn av förmangel. Christoffer, faren, gikk til Wesetrud og fikk kjøpt ei vekt med høy — 40 kg. Han satte børa fra seg på låvebrua. Den kosta 5 daler — 80 kroner skippundet. En masse høy ble innført fra Tyskland og Danmark. Det var dårlig høy og ligna slikt som veks vilt etter bekker og myrdrag med svære blekker. På denne måten kom tyskkålen til Ringerike. Den viste seg først hos fru Roscher på Burud. Folk syntes det var en fin blomme og planta den ut til pryd. Den er nå alle hageeieres skrekk — og en forhatt ugrasblomst.

, ° For lenge sia var Auen jordbruker på Burud.

Frittjov. Dette navnet gir oss en t ke av sammenheng mellom nordiske gudsnavn og romersk Jovpater, gotisk Iovi og østerlandsk Jove eller Jahve. Den eldste form var kanskje Jev-Jon eller Jev-Jun, som ble til den kvinnelige gudinne Gefion. Om denne gud fortelles det at den hadde *en løve* til sitt kongelige merke, hvilket skulle tyde på at dette folket var kommet fra østerland hvor løva både som villdyr og heraldisk merke var godt kjent.

K. D.

En sommer var det en forferdelig tørke. Det kom ikke regn, og alt tørka bort på jorda. Men en dag kom det endelig noen regndrøpp, da var Auen i båt på Tyrifjorden. Da sa han: «*Den som hadde hengt seg i går, hadde angra seg i dag.*» Litt etter var han og gårdsgutten oppi Holleia og skulle «*røta tyri*». Da var det like tørt igjen. Det var oppover mot Kroktjern. Han sa til gutten at han skulle gå inn og koke kaffe. Mannen kom ikke etter, og gutten leita, men fant ikke husbonden. Det kom mye folk fra bygda og gikk manngard, men ingen fant Auen. Så fikk de tak i Gudbrand Eriksen Nakkerud, for han hadde Svarteboka. Men han kunne ikke bruke den, men dro til skinnfellemakeren i Bråtan. Han var en fordrucken student og prestesønn fra Nordland. Han kunne bruke svarteboka. Begge gikk til skogen. Da skinnfellemakeren hadde lest på de riktige stedene i svarteboka, rcpte han på Auen 3 ganger, og tredje gangen svarte han. De fant han død — hengende i ei bjørk ved Kroktjern. Han ble begravd der oppe, for han skulle ikke komme i kristen jord. Det vokser molter på den våte grava hans, men dem tør ingen plukke. Dette hendte ca. år 1800. Grava kan påvises ennå, og mangan skogsmann stikker bortom og står ei lita stund.

— — — Sørgetia ble ikke lang for kona: «*Ja, nå er rommet hans Auen ledig da,*» sa hun. Dette er blitt ei herme som har gått i bygda i 140 år.

Her slutter Allergodten sin fortelling. I 1905 var han på grensevakt på Fredriksten i full mundering og med skarpslipt bajonett. I år ville han gjerne vært med til hovedstaden da kongen kom igjen, men hosten var så lei. Men fredsmarsjen fullførte han på god tid på trebønner — anskaffet etter anvisning fra Jonas Tangen i «Forsyninga».

Anders Viljugrein.

TELEFON 364 og 934

Kjem du til Hønefoss

MARTHA NÆSSET

Telefon 226

Gå innom

Hønefoss Kaffistova

der du får GOD og BILLIG mat.

Joh. Kullerud's Eftf.

Brødrene Thon, Hønefoss

Bakeri & Konditori

Kafeen i II etasje anbefales

Telefon 183

Gullsmed

ARNE SKØIEN

HØNEFOSS

Telefon 343

Høstens nyheter

NB! Dresser leveres også etter mål.

i dresser, frakker, hatter, luer, skjorter,
slips, ankommet i største utvalg.

Avlegg et besøk og De vil finne at prisene er lavest hos

S. A. ELVSVEEN
ST. OLAVSGT. 1 HØNEFOSS

**MALERVARER
VASKE- OG
TOALETARTIKLER**

OLAF GANDRUD

FARVEHANDEL

TELEFON 450

Alt på en hånd!

NÅR DET GJELDER
BYGNINGSARTIKLER
SÅ SPØR OSS.

TLF. 545 - 616

THORESEN & BERG

JERN - JERNVARER - BYGNINGSARTIKLER
RØRHANDLEL
HØNEFOSS

Ringerikes Blad

Grünlagt 1845

er bladet for DEM!

Eneste lokalavis på Ringerike!

Alt som hender i distriktet
finder De først hos oss!

BRØDRENE HELGESEN

HØNEFOSS

Elektrisk forretning og reparasjonsverksted

TELF. 270 og 357

Noter — fotoalbums — vesker —
Reparasjonsverksteder for musikkinstrumenter —
Rammeverksted og kopianstalt.

H. HENSCHIEN

BOKS 48 - HØNEFOSS

Ringerikes **BYGNINGS
ARTIKKELKOMPANI**

HØNEFOSS

A/S Hønefoss Teglverk & Kalkfabrik

— Under samme ledelse —

Telf.: Centralbord: 34-112-264

Teglverket direkte: 264

Repr.: Norsk Sprengstoffindustri - Ulefos Jernverk

JERN — JERNVARER — BYGNINGSARTIKLER
MALERVARER — KJØKKENUTSTYR — BRENSEL

Glassvarer — Stentøi — Porselen — Kjøkkenutstyr
Lamper — Leketøi — Kortevarer — Glassmesterverksted
Vindusglass — Rørleggerartikler — Sanitærutstyr.

Hønefoss
Glassmagasin
CHR. LARSEN

TELEFON 43

Bli kunde hos Qvist!

Bøker, papir, trykksaker
av enhver art

Bygdefolk, se innom

ARNE QVIST

BOK- OG PAPIRHANDEL

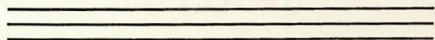
Hønefoss

Telefon 605

Cafe Ciro

INNEHAVER: A. HARSTAD

Byens mest besøkte
spisested. God mat
til rimelige priser.

ØLRETT

TELEFON 641

Petter Bentzen
SYKKEL- OG SPORTSFORRETNING. MEKANISK VERKSTED

Th. Granum

HØNEFOSS — TELEFON 219

Skotøiforretning

JOH. E. BYE

BOKHANDEL – PAPIRHANDEL
HØNEFOSS

Arets nye bøker og julehefter i stort utvalg!

Apoteket *Bien*

W. KOREN LUND
HØNEFOSS

RINGERIKES SPAREBANK, Hønefoss

• Opprettet 1833 •
Stedets eldste bank

Mottar innskudd og utfører alle almindelige bankforretninger
Sikkerhetshvelv

HOLE SPAREBANK

OPPRETTET 1861

H Ø N E F O S S

Innskudd mottas til høyeste rente. Forøvrig utføres alle almindelige bankforretninger.

HØNEFOSS OG OPLANDS KREDITTBANK A-S

OPPRETTET 1933

Aktiekapital kr. 830.000.00, fullt innbetalt

Forvaltningskapital, kr. 17.000.000.00

Innskudd mottas til høieste rente. Lån bevilges mot betryggende sikkerhet.

Forøvrig utføres alle slags bankforretninger.

Ringerike Husflidssalg

Hjemmelagede arbeider omsættes.

Produsenter søkes.

A. E. WEIEN'S EFTF.

H. SYVERSEN

FINERE KOLONIAL.

HØNEFOSS.

TELEFONER: KONTORET 176 - BUTIKKEN 64 - PRIVAT 176 II

A. GLESNE A-S

HØNEFOSS

ASSORTERT MANUFAKTURFORRETNING

RINGERIKES MEIERI HØNEFOSS

TELEFONER: KONTORET 98. BUTIKKEN 19. BESTYREREN PRIVAT 98 II. TELEGR.ADR.: MEIERIET

Årlig melkemengde:
7 MILLIONER KILOGRAM

Produksjon av smør, gaudaost, edameraost, nøkkelost,
pultost, fløteost, mysost, prim. Kulturmilk og iskrem.
Ny ostesort: Ringeriksosten Edda.

Gullmedalje for gaudaost.

På landsutstillingen i Bergen 1933 oppnådde meieriet høyeste utmerkelse for smør og ost. Moss 1937 — utstillingens store sølvpokal for den beste gaudaost.

WENNER KRO

RUTEBILSTASJONENS GÅRD

Byens beste restaurant og spisested.

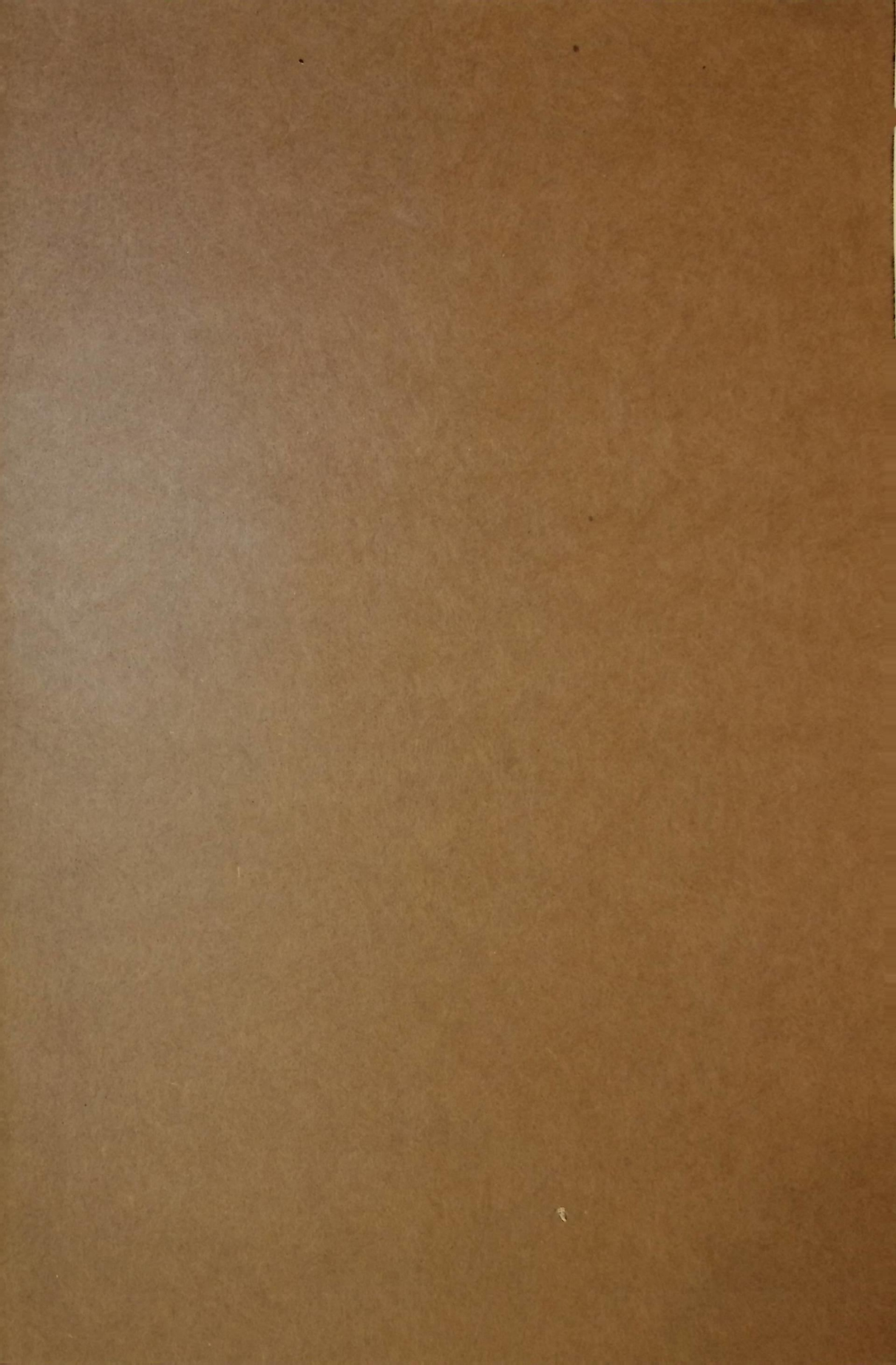
TELEFON 764

1910

1910

1910

1910

Hønefoss Bryggeris
Øl.

Hønefoss Bryggeris
Mineralvann.

Hønefoss Bryggeris
Eplesaft.

